

Ekonomická základna.

Ekonomická základna mikroregionu Týnecko je rozvinutá přiměřeně významu a velikosti území. Její rozsah je takový, že práce schopné obyvatelstvo je na ní závislé jen zčásti, část ekonomicky aktivních obyvatel musí za práci vyjíždět. V r. 1991 bylo ve sledovaném území 1,4 tis. pracovních příležitostí, celkem zde ale trvale bydlelo 2,5 tis. ekonomicky aktivních obyvatel. To znamená, že cca 1,1 tis. pracovníků muselo za práci vyjíždět mimo mikroregion. Celková bilance počtu ekonomicky aktivních, pracovních příležitostí a pohybu za prací byla v r. 1991 následující (počty pracovníků):

Počet ekonomicky aktivních 2 505

Počet pracovních příležitostí 1 379

Z toho: primární sféra 562

sekundární sféra 479

terciární sféra 348

Saldo pohybu za prací -1 126

V období po r. 1991 se rozsah a zejména skladba ekonomické základny mikroregionu výrazně změnila. V jednotlivých skupinách odvětví byly zaznamenány tyto hlavní vývojové tendence a změny:

Primární sféra zahrnuje zemědělství, lesnictví a vodní hospodářství. V roce 1991 v ní bylo zaměstnáno 562 pracovníků. Hlavními zemědělskými podniky byla Jednotná zemědělská družstva v Krakovanech a v Radovesnici II a dále Plemenářský podnik v Kladrubech nad Labem a Zemědělské sdružení v Kolíně, dnešní Živa, a.s. Hlavní výrobní kapacity byly především v sídlech zemědělských družstev, tj. v Krakovanech a Radovesnici II. Pouze v těchto obcích bylo více než 100 pracovníků v zemědělství a lesnictví. Kromě nich byly větší zemědělské provozovny jen v Lipci a Tetově. V případě Lipce se jednalo nejen o provozy družstva z Radovesnice II, ale i o vepřín společného zemědělského podniku v lese východně od obce. Zatímco v kolínské části mikroregionu byly hlavní zemědělské provozy v družstevním sektoru, v pardubické části se jednalo většinou o součásti velmi rozsáhlého hospodářství bývalého Státního plemenářského podniku. V období mezi r. 1991 a současností se skladba zemědělských podniků a formy jeho vlastnictví velmi výrazně změnily. Zemědělské družstvo v Krakovanech, které bylo v mikroregionu největším zemědělským podnikem se podstatně zmenšilo a rozdělilo na dvě části, z nichž jedna je v konkursu. Objekty v Krakovanech jsou využívány v současnosti jen zhruba z poloviny, část těchto objektů využívá firma Tvrdík, distribuční sklad pro autopotrěby autokosmetiku a maziva. V případě využití zemědělských objektů v Krakovanech se ukazuje, že podnikatelská sféra o ně nemá velký zájem a to přes úměrnou blízkost Týnce nad Labem. Problematickým je rovněž využití objektu bývalé sušárny cikorky v Krakovanech. Poměrně velký areál a několikapatrová budova jsou v současnosti zcela nevyužity, původní výroba ekologických briket z dřevního odpadu (firma Ekopal) se po krátkém provozu zastavila. Obdobně se zastavil provoz Ekopalu v Bělušicích. V nich zemědělská výroba zcela zanikla, bývalé družstevní výrobní středisko je opuštěno a postupně chátrá.

Z hlediska využití objektů je rovněž nepříznivá situace v Božci kde je bývalá farma zemědělského družstva Krakovany až na jeden objekt nevyužita. Podstatně lépe je využíván zemědělský areál JZD Krakovany v Týnci nad Labem. Zemědělská výroba zde sice skončila, ale má zde svoji základnu dopravní firma OKI trans a kovovýroba firmy Hasko. V Týnci nad Labem je celkem přijatelně využíván areál na výkrm drůbeže ŽIVA a.s..

Bývalé objekty zemědělského družstva Krakovany v Uhlířské Lhotě jsou rovněž využívány jen částečně, kravín v Rasochách (postavený koncem osmdesátých let) je zcela nevyužit, jeho další osud závisí i na restitucích pozemků Restituent má o objekt zájem a měl by pro něj využít, to však vázne na majetkovém vypořádání konkursní podstaty části krakovanského družstva a rozhodnutí Státního pozemkového fondu. Je to jeden z mnoha případů, kdy je neúnosně dlouho protahován proces restitucí a tím je oddalováno případné využití bývalých zemědělských objektů. Osud bývalého zemědělského družstva v Radovesnici II je podstatně příznivější a to díky tomu, že se zde objevil celkem jasný podnikatelský záměr. Firma Agro (Ing. Vokál) využívá většinu objektů bývalého JZD. Zbývající objekty jsou pronajímány. Vedle zemědělského podniku Agro je v obci v zemědělském areálu průmyslová firma MONTEX (rovněž ve vlastnictví Ing. Vokála). Firma Agro využívá také objekty bývalého střediska živočišné výroby JZD Radovesnice II v Lipci. Ve zdejším zemědělském areálu je nově zřízen provoz jatek. V zemědělské ekonomické základně Lipce ale stále dominuje výkrmna vepřů firmy ŽIVA, a.s. v lese, západně od obce. Problematický je nově postavený a nevyužívaný kravín na jihozápadním okraji zemědělského areálu. Byl postaven bez stavebního povolení a je varovným příkladem neuváženého a neúspěšného podnikatelského záměru v zemědělství. V pardubické části mikroregionu byla prakticky všechna zemědělská zařízení provozována Státním plemenářským podnikem v Kladrubech nad Labem. Po jeho přeměně na Státní hřebčín Kladruby došlo k podstatnému omezení zemědělské výroby a jednotlivé farmy jen těžko hledaly nové vlastníky. V současnosti beze změny oproti původnímu stavu funguje jen hřebčín dvůr Františkov na severním okraji Selmic. Málo využity jsou objekty zemědělského střediska v Tetově provozované zemědělskou firmou Tezepo. Objekt porodny prasat v Bílé Vchynici je zcela nevyužit. Příznivější je situace v Hlavečnicku, kde je stále v provozu firma TORO, která se původně zabývala testováním plemen vepřů a v současnosti se změnila na malou výkrmnu prasat a jatka s masnou a uzenářskou výrobou. V Hlavečnicku je také lesní činnost zaměřená na provoz lesní školky. Celkem dobře jsou využívány zemědělské objekty v Labské Chrčici. Zde je jednak výkrmna kachních brojlerů v bývalém zemědělském areálu (firma Perena, která je součástí Státního rybářství v Chlumci nad Cidlinou), zbývající část areálu využívá průmyslová výroba - firma Metherm. Kromě toho byla severně od Labské Chrčice, cca 700 m od okraje intravilánu postavena hala na výkrm kuřat firmy Fabro, která je využita na plnou kapacitu a současně se uvažuje o výstavbě další haly. Z hodnocení vývoje primární sféry vyplývá, že jen v některých obcích a jejich částech byl dřívější rozsah zaměstnanosti udržen, či mírně snížen. To se projevuje celkem příznivě jak na zaměstnanosti, tak ve využití objektů. Z hlediska vývoje zaměstnanosti v zemědělství a lesnictví je příznivá situace především v Hlavečnicku a Selmicích, restrukturalizace zemědělství a s ní spojený pokles zaměstnanosti je ještě únosný v Radovesnici II, Týnci nad Labem, Lipci a v Labských Chrčicích. Naproti tomu je velmi nepříznivá situace zejména v Bělušicích a Bílé Vchynici. Hlavním problémem není ani tak to, že došlo k poklesu zaměstnanosti v

zemědělství, ale především to, že řada objektů není využívána a některé z nich jsou v pokročilém stavu devastace. Často je podstatné omezení zemědělské výroby provázeno tím, že objekty a jejich okolí nejsou dobře udržovány a zemědělská výroba, místo aby pomáhala zlepšovat stav krajiny a sídel, přispívá spíše ke zhoršování stavu. Málo využitá a zanedbaná zemědělská areály se tak stávají větším potenciálním ohrožením životního a obytného prostředí, než objekty zcela opuštěné. Typickým příkladem je neuspokojivý stav zemědělského areálu v Krakovanech, poněkud lepší situace je v Uhlířské Lhotě.

Sekundární sféra, představovaná především průmyslem, stavebnictvím a řemeslnými živnostmi průmyslového či stavebního charakteru, se v uplynulých deseti letech rozvíjela v území mikroregionu velmi příznivě. Tato situace se výrazně liší od toho, jak se průmysl vyvíjel na území celé České republiky, ale i v bezprostředním okolí mikroregionu, tj. například v Kolíně, Přelouči, nebo v Pardubicích. Je ovšem nutné uvést, že především některé řemeslné živnosti nejsou vykonávány na plný úvazek, jako hlavní zdroj příjmů. Přesto je nepochybně příznivým jevem, že se mírně zvýšil počet pracovníků v sekundárních činnostech a že se zároveň sekundární výrobní činnost rozšířila i do dalších obcí. Do r. 1991 byla totiž průmyslová a stavební činnost zastoupena prakticky pouze v Týnci nad Labem, v současnosti je silněji zastoupena i v dalších obcích, především v Radovesnici II a Krakovanech a Lipci. Tím došlo ke zvětšení jak početní, tak strukturální nabídky pracovních příležitostí a možností. Byl tak kompenzován pokles počtu pracovníků v primárním sektoru a jeho negativní důsledky na zaměstnanost. Je celkem překvapivé, že průmyslová zaměstnanost vzrostla i v Týnci nad Labem. Podíl na tom má především to, že i nadále existuje elektrotechnická výroba v objektech bývalé Tesly. Firma Mito (ing. Tolar) udržela dřívější zaměstnanost a zavedla zcela novou a perspektivní výrobu komponentů autopříslušenství. Nevýhodou je umístění v obytné a obslužné zóně centrální části města. Vzhledem k tomu, že výroba nemá negativní vliv na okolí, je toto umístění přijatelné. Případná další expanze firmy by si ale vyžádala úvahu o jejím přemístění na okraj města, tedy přehodnocení podnikatelského záměru, které je plně v kompetenci majitele firmy. Zaměstnanost se udržela i v Pernerově mlýně. Jediným průmyslovým podnikem, který v rámci změny vlastníka zaznamenal větší úbytek počtu pracovníků byl závod TMS Pardubice, nyní Pernerova strojírna s.r.o. Původně zde bylo zaměstnáno 250 pracovníků, v současnosti je zde jen 60 pracovníků. Zaměření firmy na specializovanou výrobu především pro potravinářský průmysl a další kovovýrobu dává naději na stabilitu a možnost dalšího mírného zvýšení rozsahu výroby. Limitem pro větší rozvoj, tj. rozvoj nad 250 pracovníků by mohl být územně limitovaný areál firmy. Z hlediska vazeb a vlivů na okolí by se mělo zlepšit využití západní části areálu. Z větších průmyslových firem v obci je potřebné uvést ještě firmu Favina ve Vinařicích, která je rovněž zaměřena na elektrotechnickou výrobu a výrobu komponentů pro autopříslušenství a firmu Hasko, zaměřenou na kovovýrobu a celkem dobře využívající jeden z objektů zemědělského areálu bývalého JZD Krakovany na severním okraji intravilánu Týnce. Ve vlastním městě jsou umístěny některé další firmy. Jejich charakter výroby a umístění nevykazuje nepříznivé vlivy na okolí. Na druhé straně ale vylučuje možnost jejich rozšíření (např. firma Kandela, která se zabývá výrobou osvětlovacích těles veřejného osvětlení). Z hlediska perspektivy průmyslové a stavební výroby v Týnci nad Labem by bylo vhodné usměrnit další rozvoj

průmyslových a stavebních firem buď do zemědělského areálu na severním okraji města, případně do tzv. polského areálu, který ve městě zůstal po polské stavební firmě, nebo hledat cestu na intenzivnější využívání Pernerovy strojírny. Podobné úvahy musí respektovat vlastnické vztahy, takže jejich realizace je možná jen po delších jednáních. Relativně nejjednodušší by byla postupná koncentrace nových průmyslových činností do zemědělského areálu na severním okraji města, patřícímu zemědělskému družstvu Krakovany. Problémem by ovšem byl stav některých objektů a nutnost respektovat již uzavřené smlouvy o pronájmu, především smlouvy firem Hasko a dopravní firmy OKI - trans. Druhým nejvýznamnějším průmyslovým střediskem mikroregionu je Radovesnice II. V obci byla v r. 1991 průmyslová výroba zastoupena velmi slabě a teprve vznikem a rozvojem firmy MONTEX (Ing. Vokál), která se zabývá výrobou nástaveb na nákladní a dodávkové automobily se průmyslová zaměstnanost podstatně rozvinula. Pozitivním jevem bylo, že se využila část areálu a objekty zemědělského družstva a že byla řešena zaměstnanost po omezení zemědělské výroby. Areál Montexu je celkem výhodně umístěn na jihozápadním okraji intravilánu a má v podstatě neomezené možnosti dalšího rozvoje. V zemědělském areálu je umístěna též opravna automobilů a tesařská výroba. V ostatních obcích mikroregionu je průmyslová výroba zastoupena slaběji. Určitou výjimkou jsou Krakovany, Upec a Labské Chrčice. Zcela specifická situace z hlediska průmyslové zaměstnanosti je v Selmicích. Na jejich katastru se nachází prosperující Loděnice ČPL. Firma byla původně určena pro údržbu a opravy říčních lodních souprav dopravujících uhlí do Elektrárny Chvaletice. Po ukončení říční dopravy uhlí se loděnice zaměřila vedle opravy lodí na stavbu námořně říčních lodí pro německé a další zahraniční firmy. Zatím se provádí jen stavba těles lodí, ty jsou dále vystrojovány technickým zařízením a lodními motory v zahraničí. Loděnice zaměstnává cca 200 pracovníků a její situace je stabilizovaná, nelze ani vyloučit rozšíření výroby. Firma má specifické požadavky na kvalifikaci (sváření, aplikace speciálních nátěrů) a tak se při zvětšení rozsahu výroby orientuje spíše na kvalifikované pracovníky ze širšího okolí než na místní pracovní síly. Několik pracovníků managementu Loděnice připravuje výrobu sportovních laminátových lodí v Labských Chrčicích (firma PE boat). Přestože loděnice leží na katastrálním území Selmic, je její sídlo ve Chvaleticích a obec Selmice nemá z této firmy daňové příjmy. Loděnice tak přispívá jen k udržení zaměstnanosti v pardubické části mikroregionu. Její dopravní napojení je jen asfaltovanou místní komunikací do Labských Chrčic. Dopravní napojení na Selmice nezpevněnou polní cestou je zcela nevyhovující a je nutné komunikaci upravit. Pro přístup většiny pracovníků do loděnice je využívána především lávka přes Labe pro pěší a jednostopá vozidla směřující k železniční zastávce Chvaletice.

Terciární sféra zaznamenala v období po r. 1991 rozvoj srovnatelný s rozvojem průmyslu a stavebnictví. Na rozdíl od jiných území státu však její rozvoj nebyl až tak dynamický. Je to dáno především tím, že v mikroregionu nejsou velká města, jeho nejvýznamnější centrum - město Týnec nad Labem má vzhledem ke své velikosti a sídelnímu významu jen omezené působení a terciární sféra je zde vytvořena jen v úměrné velikosti města a jeho zázemí. Velmi slabě jsou pak zastoupena odvětví kultury, správy, ale i peněžnictví, poradenství apod. Rovněž školství, tím že je zastoupeno jen základní školou, i když velmi dobře fungující a mateřskou školou, má relativně nižší váhu. Týnec nad Labem má mezi ostatními obcemi z hlediska zastoupení terciárních činností dominantní postavení. Je

ale celkem překvapivé, že tato pozice dominantnosti je slabší než v sekundárních činnostech, tj. v průmyslu a stavebnictví a je srovnatelná s dominantností nejsilnějšího centra v primární sféře. Počet pracovníků v odvětvích terciární sféry je v Týnci nad Labem 1,92 násobkem zaměstnanosti v terciární sféře v úhrnu za druhou a třetí obcí mikroregionu co do počtu pracovníků v terciéru. Přitom tento koeficient dominantnosti se mezi r. 1991 a 1999 snížil z 3,17 na 1,92. Obdobné bylo snížení dominantnosti Krakovan v primární sféře. Naproti tomu v sekundární sféře se dominantnost Týnce nad Labem snížila na čtvrtinu (z 13,16 na 3,46, tj. index vývoje dominantnosti poklesl na 26,3 % původního stavu v r. 1991. Zatímco v případě poklesu dominance nejsilnějšího centra v primární a sekundární sféře se jedná o žádoucí jev, který svědčí o tom, že dochází k rozšiřování ekonomické základny ve výrobě do území a snižuje se koncentrace, v případě terciární sféry je tento jev méně žádoucí a lze jej vysvětlit pouze tím, že celá struktura občanské vybavenosti a služeb Týnce nad Labem je orientována především na základní vybavení a pak je míra koncentrace poněkud nižší. Zároveň to znovu potvrzuje konstatování o tom, že v Týnci nad Labem, vzhledem k jeho velikosti, zatím chybí některá specializovaná zařízení a to v jak již zmíněných příkladech peněžnictví a poradenství, tak např. ve sféře péče o přírodní a životní prostředí, nebo ve sféře cestovního ruchu. Dosáhnout zvýšení podílu terciárního sektoru ve městě bude ale otázkou dlouhodobého vývoje. V současné terciární zaměstnanosti města dominuje především firma Hájek, která se zabývá prodejem a servisem nákladních a dodávkových automobilů Avia. Jedná se o velmi dynamickou firmu s velkým rozvojem jak ve stávající lokalitě při výjezdu z města na Lžovice (severně od Bělohorské ulice), tak na výjezdu do Lžovic, kde je velká prodejní plocha západně od benzinové čerpací stanice firmy S+K. Firma zaměstnává 52 pracovníků, je v permanentním rozvoji. V současnosti probíhá výstavba nových objektů. Dalším významným zařízením terciární činnosti je základní škola. Ta má v mikroregionu zcela specifické postavení dané především velkým sportovním areálem včetně sportovní haly. Z ostatních zařízení je možno uvést dopravní a obchodní firmu OKI trans. Ostatní firmy jsou co do počtu pracovníků menší, ve svém souhrnu však vytvářejí spolu s uvedenými firmami a školou zhruba 450 pracovních příležitostí. V ostatních obcích je rozsah zařízení terciární činnosti podstatně menší. Je dosti významně ovlivňována především tím, zdali je v obci škola, nebo mateřská školka, případně obchodní či velkoobchodní zařízení. Z hlediska rozsahu terciární základny patří mezi významnější sídelní centra především Krakovany, Radovesnice II a Hlavečnick. Krakovany mají rozsah terciární základny ovlivněn tím, že je zde malotřídní škola a mateřská škola. Vzhledem k velikosti a významu obce jsou zde dva hostince a dvě prodejny potravin. Rozsah zařízení terciární sféry je dále významně zvětšován zařízeními velkoobchodní a malobchodní činnosti, zaměřenými na distribuci a prodej maziva autopříslušenství (firma Tvrdík). Zařízení terciární sféry v Radovesnici II rozšiřuje existence mateřské školy a dále to, že je zde firma Hofman zabývající se autodopravou. Zcela specifické postavení z hlediska občanské vybavenosti má Hlavečnick a to především v důsledku toho, že je zde úplná základní škola s první až devátou třídou. To je vzhledem k velikosti obce (205 obyvatel k 1. 1. 1999) zcela ojedinělý jev násobený i tím, že ani ve spádovém území školy nejsou větší sídla. Úplné základní školy se zpravidla vyskytují až v obcích s více než 500 obyvateli a i v nich jen ojediněle. V okrese Kolín má například nejmenší obec s úplnou základní školou 841 obyvatel (Býšť), naproti tomu v okrese Pardubice je úplná základní škola i v Dubanech, které jsou rovněž velmi malé (211 obyvatel).

V ostatních obcích mikroregionu je terciární ekonomická základna velmi omezená je zpravidla tvořena poštou, prodejnou potravin a hostincem. Existence prodejen potravin a smíšeného zboží je v nejmenších obcích limitována jejich rentabilitou a změnami v tržním chování zákazníků. Ukazuje se, že velkoprodejny ve větších městech jsou tak výraznou konkurencí, že mohou ohrozit existenci prodejen potravin a smíšeného zboží v nejmenších obcích. Provoz takových prodejen už nemůže být hlavním příjmem domácnosti obchodníka a v některých případech je jejich další existence ohrožena (Bělušice, Selmice). Přitom je na nákupech v těchto prodejnách závislé především starší venkovské obyvatelstvo s menší mobilitou.